

Diptichon

Ötvösgyűjtemény

Leltári szám:	11193
Készítés ideje:	16. SZÁZAD (feltehetően)
Készítés helye:	Moszkva (feltehetően); Novgorod (feltehetően)
Anyag:	aranyozott ezüst; ébenfa; szaru
Technika:	filigrán díszítés
Méret:	magasság: 11,2 cm szélesség: 9 cm vastagság: 3,3 cm súly: 319 g

A korábbi kutatás „18. századi délszláv” munkának tartotta ezt a diptichont, amely két fekete szaruból faragott, újszövetségi jeleneteket, szenteket ábrázoló, szláv feliratos táblát foglal aranyozott ezüst filigrán keretbe. A két faragvány eredetileg nem tartozhatott össze, mivel ikonográfiájuk nincs összehangolva, egyes ünnepek (pl. Feltámadás, Keresztre feszítés) mind a kettőn megtalálhatók, a képmezők mérete és a faragás stílusa is különböző. Az ilyen kis táblákat gyakran önállóan foglalták fémkeretbe, enkolpionként, úti ikonként használták. A budapesti diptichon nem a Balkánon, hanem északi, orosz területen készülhetett, mivel a faragványok az orosz gyűjtemények hasonló – igaz, inkább fából faragott – 16. századra datált darabjaival mutatnak szoros stílári rokonságot és ikonográfiai párhuzamokat. Az orosz gyűjteményekben található példányok között a téglalap formátum mellett kereszt alakú darabok is vannak, amelyeket ugyanígy, apró jelenetekkel díszítettek.

A szoloveckij monostorból ismert egy mellkereszt, ahol a faragvány a budapesti diptichonhoz hasonlóan csontból (valószínűleg inkább szaruból) készült, talán Novgorodban, a 16. század végén, de nem csupán az anyaga, hanem stílusa is hasonló. Az oroszföldi analógiák alapján vált indokoltá a budapesti diptichon datálásának újragondolása is, a 16. századi eredet feltételezése, amelyet a filigrán keret stílusa is megerősíthet.

A baloldali szarutábla felső sorának középtengelyében Jézus Krisztus büszkje látható, két oldalán próféták félalakos ábrázolásaival, utóbbiak kezükben tekercset tartanak. Szláv neveik alapján balról jobbra haladva így azonosíthatók: Habakuk, Jeremiás, Dávid, Illés, majd Jézus Krisztus után Jónás, Salamon, Ezékiel és Izajás (?) zárja a sort.

Ünnepek balról jobbra: Örömhírvétel (március 25.), Jézus Krisztus születése (december 25.), Jézus bemutatása a Jeruzsálemi Templomban (február 2.), Jézus megkeresztelkedése a Jordánban (január 6.).

Ünnepek balról jobbra: Az Istenszülő bevezetése a templomba (november 21.), a Titkos (utolsó) vacsora, a Keresztre feszítés és a Föltámadás.

Ünnepek balról jobbra: Jézus Krisztus mennybemenetele, a Szentlélek leszállása, Urunk színeváltozása (augusztus 6.), az Istenszülő elszenderülése (augusztus 15.).

Jobboldali tábla:

Ünnepek balról jobbra haladva: Föltámadás, az Angyalok gyülekezete (november 8.), Keresztelő Szent János lefejezése (augusztus 29.).

Ünnepek balról jobbra haladva: Örömhírvétel (március 25.), Lábmosás, Keresztre feszítés.

Az utolsó sorban a szentek öt csoportba rendezve állnak, viseletük alapján próféták, főpapok, apostolok csoportja különíthető el.

Irodalom

- Terdik Szilveszter: Little Known Russian Ivory Carvings in the Collection of the Museum of Applied Arts in Budapest. *Ars Decorativa*, 33. (2019). Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2019. - Nr. 5.

- főszerkesztő: Kiss Éva: "Áthoszi" miniatűr faragványok. *Magyar Iparművészet*, 2015/7. NMKK Alapítványa, Budapest, 2015. - és kép (Terdik Szilveszter)
- Ruzsa György: *Ikonok és pravoszláv ötvösművek*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1976.

